

Życie ludzkie w homiliach na uroczystość Zwiastowania Pańskiego księdza arcybiskupa Stanisława Gądeckiego

The human life in homilies for the Annunciation of the Lord by Most
Rev. Archbishop Stanisław Gądecki

JURAND ŻELISŁAWSKI

Szkoła Doktorska UAM Poznań, Polska

jurand.zelislawski@amu.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0002-2801-8486>

Abstract: The subject of the article are the published homilies of Archbishop Stanisław Gądecki written for the celebration of the Annunciation of the Lord. The main goal of the text is to use these homilies as the basis for an elaboration on the value and sanctity of human life as well as propose ways for its protection. The method used is a comparative analysis of published texts. The conclusion drawn from the work indicates that the teaching of the Archbishop of Poznań, by confronting the teaching of the Church with current events, becomes a specific tool for entering into dialogue with contemporary culture that needs the preaching of the Gospel of Life.

Keywords: Archbishop Stanisław Gądecki; Annunciation of the Lord; Sanctity of Human Life Day; Spiritual Adoption of an Unborn Child; defense of life

Abstrakt: Przedmiotem artykułu są opublikowane homilie arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, z uroczystości Zwiastowania Pańskiego. Celem artykułu jest ukazanie na ich podstawie wartości i świętości życia ludzkiego oraz działań na rzecz jego obrony. Wykorzystana metoda to analiza porównawcza opublikowanych tekstów. Wniosek wypływający z pracy wskazuje, że nauczanie metropolity poznańskiego dzięki konfrontowaniu nauczania Kościoła z aktualnymi wydarzeniami jest konkretnym narzędziem do podjęcia dialogu ze współczesną kulturą, która potrzebuje głoszenia Ewangelii Życia.

Słowa kluczowe: abp Stanisław Gądecki; Zwiastowanie Pańskie; Dzień Świętości Życia; Duchowa Adopcja Dziecka Poczętego; obrona życia

Wstęp

Przedmiotem artykułu jest kwestia życia ludzkiego w homiliach na uroczystość Zwiastowania Pańskiego ks. arcybiskupa Stanisława Gądeckiego. Materiały źródłowe to opublikowane teksty jedenastu homilii metropolity poznańskiego z lat 2002-2023, których spis zamieszczony jest w bibliografii.

Homilie są specyficznym źródłem badawczym, ponieważ są objaśnianiem słowa Bożego i głoszone są w konkretnym kontekście, jakim jest liturgia Kościoła. Zakładają więc nie tylko pewną wiedzę, ale również wiarę słuchających. Objaśniając słowo Boże, sytuują je w różnych współczesnych kontekstach, także społecznych i politycznych. Zawierają często też pewne moralne wskazania dotyczące życia człowieka. Z tego względu warto do nich sięgać jako do źródła konkretnej wiedzy z zakresu moralności oraz szukając odpowiedzi na pytania dotyczące moralnych dylematów współczesnego człowieka.

W dzisiejszym świecie widać mocną polaryzację społeczeństwa w związku z podejściem do sprawy ludzkiego życia, czyli kwestii fundamentalnej. Skoro spór ten jest tak żywy, to świadczy o tym, że jest to zagadnienie wciąż aktualne i warto do niego powracać. Jest on wyrazem poszukiwania przez człowieka odpowiedzi na wciąż aktualne pytania: Kim jestem? Skąd pochodzę? Dokąd zmierzam? Nieustannie toczą się dyskusje o początek, wartość i sens życia. Wiele osób czuje się zagubionych w gąszczu faktów i opinii. Próbuje się argumenty dzielić na konfesyjne i naukowe jako wzajemnie sprzeczne. Potrzeba jasnego głosu Kościoła porządkującego ten nieład. Sięgając do homilii ks. arcybiskupa Gądeckiego głoszonych na uroczystość Zwiastowania Pańskiego, szukamy tego głosu. Homilie te wygłoszone na przestrzeni lat są nie tylko świadectwem historycznym, ale jednocześnie wciąż aktualnym nauczaniem kościelnym. Autorowi stawiamy konkretne pytania: Co jest główną treścią nauczania o życiu? Jakie jest uzasadnienie wartości i świętości życia ludzkiego? Jak postrzegane są współczesne zagrożenia życia i możliwości przeciwdziałania tym zagrożeniom?

Celem artykułu jest ukazanie, jak na te pytania odpowiada metropolita poznański. Poza tym autor jest przewodniczącym Konferencji Episkopatu Polski, co sprawia, że jego nauczanie ma szeroki zasięg w Polsce i poza nią. Często jest ono punktem odniesienia dla innych biskupów oraz niejednokrotnie tym chętniej sięgają do niego dziennikarze, mówiąc o stanowisku Kościoła w Polsce w wybranych kwestiach. Poszczególne punkty artykułu przedstawiają próbę odpowiedzi na postawione pytania. Wychodząc od tego, co jest istotą nauczania Kościoła o życiu ludzkim, podejmujemy kwestię jego uzasadnienia i sposobu argumentacji, aby stanąć wobec współczesnych zagrożeń wobec życia i sposobów przeciwdziałania tym zagrożeniom.

I. Tajemnica zwiastowania i wcielenia jako fundament nauczania metropolity poznańskiego na temat wartości życia

Punktem wyjścia rozważań na temat życia ludzkiego jest kontekst liturgiczny, czyli uroczystość Zwiastowania Pańskiego. Miała ona różne nazwy: Zwiastowanie Pańskie, Poczęcie Chrystusa, Wcielenie Chrystusa czy Zwiastowanie Maryi (Gądecki 2014b, 23). Data 25 marca jest symboliczna i przypomina, że przez poczęcie się w łonie ziemskiej matki Bóg rozpoczął realne życie ziemskie (Gądecki 2014a, 209; por. Gądecki 2020b, 56). Wydarzenie to rozpoczyna nową epokę dziejów (Gądecki 2022, 297), będąc jednym z najważniejszych w historii zbawienia (Gądecki 2023, 186). Jest okazją do „wdzięczności Bogu za własne życie będące wielkim darem Stwórcy” (Gądecki 2014a, 213).

Z tego względu w tym dniu Kościół obchodzi Dzień Świętości Życia. Pomysł Dnia Życia pojawił się w *Evangelium vitae* (85) św. Jana Pawła II. W odpowiedzi na ten pomysł polscy biskupi w 1998 roku ustanowili 25 marca Dniem Świętości Życia (Gądecki 2014a, 209; 2018b, 101; 2023, 189). Jego podstawowym celem jest budzenie w ludziach i wspólnotach wrażliwości na sens i wartość życia ludzkiego w każdej sytuacji i w każdym momencie jego trwania (Gądecki 2018b, 270). Budzenie sumień jako cel tego dnia powraca w homilii z 2015 roku (Gądecki 2018b, 101) oraz z 2023 roku (Gądecki 2023, 189). Ten dzień przypomina każdemu człowiekowi, że życie ludzkie jest święte i nienaruszalne (Gądecki 2023, 189). Nie chodzi jedynie o podkreślenie prawdy o wartości ludzkiego życia, ale właśnie prawdy o jego świętości wynikającej z pochodzenia człowieka od samego Boga, z faktu stworzenia człowieka na Boży obraz i podobieństwo.

Wracając do kontekstu liturgicznego, należy podkreślić, że wspomniana uroczystość przypomina, że Syn Boży przez wcielenie zjednoczył się z każdym człowiekiem. Kilkakrotnie powraca myśl księdza arcybiskupa, że – „stał się podobnym do nas we wszystkim oprócz grzechu. Ludzkimi rękami pracował, ludzkim myślał umysłem, ludzką wolą działał, ludzkim sercem kochał. Stał się prawdziwie jednym z nas. Dlatego spotykając Chrystusa, każdy z nas odkrywa tajemnicę własnego życia. A przyjąć tajemnicę Wcielenia znaczy zobaczyć piękno człowieczeństwa zamierzone przez Stwórcę” (Gądecki 2014b, 24; 2011, 19; 2018a, 100; 2015, 298-299; 2020a, 177). Tajemnica wcielenia jest szczytem upodobania człowieka przez Boga, o czym pisał św. Jan Paweł II w *Redemptor hominis* (1; Gądecki 2014a, 24; 2018b, 100 i 267; 2022, 297). Wcielenie sprawiło, że historia ludzi stała się historią Boga, oraz zapoczątkowało odkupienie dokonane przez Jezusa Chrystusa, którego celem jest ludzkie zbawienie (Gądecki 2014b, 24; 2018b, 100; 2015, 299; 2020a, 177).

Istotnym elementem liturgii uroczystości, na który uwagę zwraca autor, jest gest występujący tylko dwa razy w roku liturgicznym, podczas Zwia-

stowania Pańskiego i Narodzenia Pańskiego. Na słowa: „I za sprawą Ducha Świętego przyjął ciało z Maryi Dziewicy i stał się człowiekiem”, wspólnota zgromadzona na liturgii przyklęka. Gest ten wyraża uwielbienie Boga. Klękają wszyscy, ponieważ wszystkich dotknęły skutki wcielenia (Gądecki 2014b, 24). Ten wątek pojawia się również w homiliach z 2015 roku, zarówno w Poznaniu, jak i w Gnieźnie (Gądecki 2018b, 100-101; 2015, 299).

Maryja w tajemnicy zwiastowania jawi się jako nowa Ewa, posłuszna i wierna dziewica, nowa Arka Przymierza (Gądecki 2014b, 25; 2018b, 101). Ten wątek powraca w 2015 roku i dwa lata później, choć bez odniesienia do źródła, czyli adhortacji apostołskiej św. Pawła VI *Marialis cultus* (6; Gądecki 2020a, 177-178).

Poza kontekstem liturgicznym ważny jest kontekst biblijny opisany przez św. Łukasza – 1,26-38 (Gądecki 2011, 18). Wyraźnie obecny jest on w homilii z 2018 roku, kiedy homilista, po kolei wybierając poszczególne wersety, prowadzi słuchaczy w rozważaniu fragmentu Ewangelii. Rozpoczyna od zdumienia, że dziewica, ale poślubiona mężowi. Autor wychodzi od dawnego zwyczaju żydowskiego i tłumaczy, że słowo „poślubiona” należy w tym kontekście rozumieć jako „narzeczona”. Przypuszczenie co do wspólnego postanowienia Maryi i Józefa o ich życiu w dziewiczym małżeństwie jawi się jako niezrozumiałe dla mentalności starotestamentalnej, ale wynika ze zbawczego planu Boga i głębokiej duchowości ich obojga. Natomiast wybór rodziny jako miejsca przyjścia na świat Jezusa jest oczywisty, skoro rodzina jest pierwszym środowiskiem sprzyjającym wychowaniu dziecka. Ten wątek powraca w homilii z 2021 roku (Gądecki 2020b, 56-57; 2022, 298). Idąc dalej, arcybiskup zauważa, że Bóg prosi człowieka o zgodę, Stwórca prosi swoje stworzenie o zgodę na własne działanie (Gądecki 2020b, 57; 2023, 188). Scena ta pokazuje niezwykłą delikatność samego Boga (Gądecki 2023, 188) i jego szacunek dla ludzkiej wolności. Następnie dowiadujemy się, że ta scena informuje nas, iż istnienie Jezusa w ciele ludzkim zaczęło się podobnie jak życie każdego z nas, tzn. od chwili poczęcia. Jednak to poczęcie przekracza porządek natury (por. Mt 1,20; Gądecki 2020b, 57). Scena zwiastowania wskazuje na wielkie zaufanie Maryi, która miała uwierzyć w dziewicze poczęcie, co było wydarzeniem bezprecedensowym w dziejach (Gądecki 2020b, 58; 2023, 187). Zgoda Maryi wyraża pełne poddanie się woli Bożej. Wskazywali na to ojcowie Kościoła, mówiąc o „poczęciu za pośrednictwem ucha, czyli przez słuchanie, przez posłuszeństwo” (Gądecki 2023, 188). To działanie Maryi sprawiło, że Jezus to prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek, który od swojej matki otrzymał ciało, bicie serca, gesty, język, formy myślenia i widzenia świata itp. (Gądecki 2020b, 58-59; 2022, 299).

Uroczystość ta realizuje trzy cele: uczy szacunku do życia ludzkiego od poczęcia (Gądecki 2018b, 267-268); podkreśla niezwykłą rolę macierzyństwa

oraz zachęca do dziękczynienia Jezusowi za „konsekrację matczynego łona” (Gądecki 2011, 19).

Jak można zauważyć, główną treścią nauczania przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski na temat życia ludzkiego jest prawda o odkupieniu dokonany przez Chrystusa, które to działanie rozpoczęło się z chwilą wcielenia. Autor opiera swoje rozważania na prawdzie o człowieczeństwie Chrystusa, który stał się do człowieka podobny we wszystkim oprócz grzechu. W Jezusie Chrystusie Bóg stał się człowiekiem i pozostając prawdziwym Bogiem, stał się prawdziwym człowiekiem. Obok tajemnicy odkupienia druga myśl będąca fundamentem rozważań to prawda o stworzeniu człowieka przez Boga. Stwórca sam jest święty, więc człowiek stworzony na Jego obraz i podobieństwo również ma możliwość jej osiągnięcia, czyli udziału w świętości samego Boga.

2. *Genealogia divina* jako źródło świętości życia ludzkiego

W roku 2014 autor zauważył, że skoro Bóg jest Panem życia i otacza troską ludzkie życie, a człowiek został stworzony na obraz i podobieństwo Boga, to człowiek, upodabniając się do Boga, co jest jego powołaniem, powinien ze swego postępowania wykluczyć wszystko, co godzi w życie człowieka (Gądecki 2018b, 268). Jest to pewne rozwinięcie myśli z 2008 roku, kiedy to arcybiskup wskazywał na posługę strzeżenia życia jako „zadanie od samego Stwórcy, które człowiek powinien realizować na miarę swoich sił i możliwości oraz w sposób godny” (Gądecki 2014a, 211). Podobnie w homilii z 2023 roku ksiądz arcybiskup wskazuje, że służba życiu to szacunek i troska o życie aż do jego naturalnego zakończenia, gdyż „życie to dar Boży, którego człowiek jest wiernym stróżem” (Gądecki 2023, 192).

Rozwijając rozumienie prawdy o Bożym pochodzeniu człowieka (*genealogia divina*), arcybiskup Gądecki w homilii z 2008 roku omawia początek, środek i koniec życia ludzkiego. Każde życie pochodzi od Boga, który stwarza w człowieku jego nieśmiertelny element, czyli duszę. Rozwija się ono pod sercem matki, zgodnie z prawami rozwoju człowieka, których autorem jest Bóg (Gądecki 2014a, 210). Dlatego każde życie powinno być chronione w sposób absolutny. Prawo do życia jest prawem nienaruszalnym i niezbywalnym (Gądecki 2014a, 210-211). W 2018 roku ksiądz arcybiskup zwracał uwagę słuchaczy na fakt, że prawo do życia jest podstawowym i pierwszym prawem, dzięki któremu człowiek może korzystać z innych przysługujących mu praw. Jednocześnie to prawo pokazuje całą bezprawność wszelkiego rodzaju form przerywania ciąży i eutanazji (Gądecki 2020b, 60).

W homilii z 2009 roku metropolita poznański zwraca uwagę na informacje, których dostarcza nam współczesna nauka, szczególnie biologia, genetyka i medycyna, że poczęte życie jest człowiekiem, a które to fakty warto wykorzystywać nie tylko w dziele obrony życia, ale także w ukazywaniu współczesnemu człowiekowi wartości życia, odwołując się do zdobyczy współczesnej wiedzy i nauki, które dla wielu są niezwykle istotnym punktem odniesienia i szczególnym źródłem, które obdarzają zaufaniem (Gądecki 2014b, 26).

Jednak świętość życia człowieka nie sprawi, że on sam automatycznie staje się święty (Gądecki 2014a, 210). Zasada świętości życia w przypadku człowieka wyraża się w jednoznacznym nakazie szacunku dla jego zdrowia i życia od poczęcia do naturalnej śmierci (Gądecki 2014a, 209). W homilii z 2009 roku pojawia się cytat św. Jana XXIII mówiący o świętości życia ludzkiego, ale bez podania źródła (Gądecki 2014b, 26). Te słowa św. Jana XXIII z encykliki *Mater et Magistra* przewijają się często w homiliach metropolity poznańskiego (Poznań 2011, 2014, 2015; Gniezno 2015 i Leszno 2018). Są klasycznym przykładem nauczania papieskiego mówiącego o świętości życia i zobowiązania wypływających z tego faktu dla człowieka, Kościoła oraz państw i społeczeństw (Gądecki 2020b, 60). Życie człowieka, które powstało dzięki stwórczemu działaniu Boga, już na zawsze pozostaje w szczególnej relacji do Stwórcy (Gądecki 2011, 19; 2022, 300; por. Rdz 1,27). Homilia z 2011 roku zwraca uwagę słuchaczy na prawdę o świętości ludzkiego życia, która wypływa ze świętości samego Boga (Gądecki 2011, 24).

W homilii z 2021 roku ksiądz arcybiskup posługuje się fragmentami z *Evangelium vitae* św. Jana Pawła II mówiącymi o wartości i świętości życia ludzkiego i zestawia je z październikowymi strajkami kobiet, które są dowodem zafałszowania tych dwóch rzeczywistości. Jak zauważa autor, przyczyną tego rodzaju działań jest fałszywa koncepcja wolności. Polega ona na postrzeganiu wolności w kategorii absolutnej autonomii, co prowadzi do negacji drugiego człowieka. Sprawia to, że w drugim człowieku widzi się wroga, przed którym należy się bronić. Człowiek realizuje swoje cele niezależnie od innych albo i ich kosztem, co prowadzi do zaniku wszelkich odniesień do prawdy absolutnej, a życie społeczne narażone jest na całkowity relatywizm. W konsekwencji prawo przestaje być oparte na fundamencie nienaruszalnej godności człowieka, a zostaje podporządkowane woli silniejszego. Idąc dalej, autor wskazuje, że człowiek, u którego nie pojawiła się refleksja na temat wartości i świętości życia, dla którego są to puste pojęcia, właściwie nie przekroczył jeszcze progu ucłowieczenia (Gądecki 2022, 301). Arcybiskup kończy myślą kard. Wyszyńskiego – kwestia obrony życia poczętego nie jest kwestią wiary czy niewiary, ale kwestią człowieczeństwa (Gądecki 2022, 302).

Jak już zauważono we wstępie, materiał źródłowy, czyli homilie, to specyficzne źródło, ponieważ polegają na objaśnianiu słowa Bożego. Głoszone

podczas Eucharystii z założenia kierowane są do osób wierzących, więc argumentacja w nich użyta przede wszystkim zakłada sięganie do Pisma Świętego, nauczania Kościoła, dokumentów papieskich itp., choć nie wyklucza korzystania z innych źródeł.

Podobnie u metropolity poznańskiego znajdziemy liczne cytaty z Pisma Świętego, szczególnie z Księgi Rodzaju, Księgi Psalmów i Ewangelii według św. Łukasza (ewangelia z uroczystości Zwiastowania Pańskiego). Ponadto ksiądz arcybiskup korzysta z dokumentów Kościoła: Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym; *Katechizmu Kościoła katolickiego*; *Kodeksu prawa kanonicznego* oraz instrukcji *Donum vitae*. Z nauczania papieskiego znajdziemy następujące pozycje: Piusa XII, *Przemówienie do uczestniczek Kongresu Włoskiej Katolickiej Unii Położnych z 29 października 1951 r.*; św. Jana XXIII, *Mater et magistra*; św. Pawła VI, *Marialis cultus* oraz Benedykta XVI, *Nieszpory w bazylice Zwiastowania, Nazaret 14 maja 2009 r.* i *Homilię podczas mszy św. w Loreto, 4 października 2012 r.* Osobny wątek stanowi nauczanie św. Jana Pawła II, czyli dokumenty: *Redemptor hominis*, *Evangelium vitae*, *Familiaris consortio*, *Centesimus annus*, *List do rodzin* oraz inne wypowiedzi. Widać, że autor idzie za nauczaniem Kościoła, które rozwija się, korzystając z nowych odkryć naukowych na ten temat. Dobór takich źródeł podyktowany jest przede wszystkim kontekstem liturgicznym, ponieważ omawiamy homilie, jednak powoduje to, że argumenty pochodzące z tych źródeł mogą nie być przekonujące dla osób niezwiązanych z Kościołem. Jednocześnie te źródła arcybiskup konfrontuje ze zjawiskami współczesnymi.

Poza wcześniej wymienionymi źródłami arcybiskup Gądecki sięga również do innych, z których warto wymienić dwa: *Konwencję Praw Dziecka ONZ z 20 listopada 1989 roku – Preambulę* oraz *Powszechną Deklarację Praw Człowieka* – art. 3, czyli odwołuje się do podstawowej idei, jaką są prawa człowieka. Poza tym niejednokrotnie zachęca słuchaczy do korzystania z wiedzy, jakiej dostarczają współczesne osiągnięcia naukowe, m.in. w dziedzinie biologii, medycyny czy genetyki. Podsumowując, można stwierdzić, że argumentacja użyta przez autora odwołuje się nie tylko do prawa Bożego, ale również do koncepcji prawa naturalnego, którego źródłem jest ludzki rozum. Prawo to jest trwałe i reprezentuje wartości uniwersalne i ponadczasowe.

3. Nowe czy stare?

Współczesne zagrożenia przeciwko życiu ludzkiemu

Mówiąc o wartości i świętości ludzkiego życia, autor ma świadomość, że czasy współczesne niosą wiele zagrożeń. W homilii z 2008 roku jako grzechy przeciw życiu wymienione zostały: zabójstwo dziecka w łonie matki, ekspe-

rymenty na embrionach, techniki sztucznej prokreacji, narażanie życia bez powodu na niebezpieczeństwo, samobójstwo i eutanazja (Gądecki 2014a, 210-213 i 215-217). W kontekście technik sztucznej prokreacji ksiądz arcybiskup zwraca uwagę, że „pragnienie posiadania dziecka nie jest prawem do posiadania dziecka”. Gdyby bowiem istniało takie prawo, to dziecko byłoby rzeczą, która się rodzicom należy (Gądecki 2014a, 213). Pojawia się również kwestia zasady „jakości życia”, które ma być wyznacznikiem, czyje życie jest warte istnienia, a czyje nie. Przykładem najbardziej jaskrawym jest historia naziwskich Niemiec i określenie „życie niewarte życia”, które zataczając coraz szersze kręgi, objęło: dzieci z różnym stopniem niepełnosprawności, chorych umysłowo, osoby starsze, a także przedstawiciele tzw. niższych ras – Żydów, Cyganów i Słowian. Ten rodzaj myślenia powraca, choć w innej formie (Gądecki 2014a, 214-215). Kwestia aborcji pojawia się w homilii z 2009 roku (Gądecki 2014b, 27-28). Temat grzechów, przestępstw przeciw życiu podjęty został w homilii z 2011 roku (Gądecki 2011, 20-22), oparty na tych samych źródłach, choć w kontekście aborcji pojawia się przemówienie Piusa XII do włoskich położnych z 1951 roku (Gądecki 2011, 21 i 23).

W homilii z 2013 roku autor wskazuje na program niszczenia życia, czyli celowe działanie, które św. Jan Paweł II określał jako „kulturę śmierci” w *Evangelium vitae*, 12 (Gądecki 2018a, 315-316). Te działania obejmują m.in. promocję aborcji i antykoncepcji (Gądecki 2018a, 316). Papież wskazuje trzy przyczyny tego zjawiska: osłabienie wartości życia, wynaturzone pojęcie wolności oraz osłabienie wrażliwości na Boga i człowieka¹.

W homilii z 2014 roku powraca wątek przestępstw przeciw życiu. Autor idzie za myślą ojców soborowych w *Gaudium et spes*, 27 (Gądecki 2018b, 268-269). Ponownie pojawia się on w roku 2021 (Gądecki 2022, 301). Dokument ten wymienia następujące zagrożenia w trzech obszarach: przeciw życiu – zabójstwo, ludobójstwo, aborcję, eutanazję, samobójstwo; przeciw integralności osoby ludzkiej – okaleczenia, tortury wobec ciała i umysłu, próby zniewolenia ducha; przeciw godności ludzkiej – niegodne człowieka warunki życia, bezprawne uwięzienie, deportację, niewolę, prostytutkę, handel ludźmi, haniebne warunki pracy.

W roku 2018 w swojej homilii w kontekście braku akceptacji dla tych działań ze strony chrześcijan ksiądz arcybiskup wskazał następujące zagrożenia dla rodziny i życia: wprowadzenie do wolnej sprzedaży pigułki „dzień po”, która jest wczesnoporonna i szkodliwa dla zdrowia kobiet; propozycję przyjęcia ustawy dotyczącej zapłodnienia pozaustrojowego *in vitro*; wszelkie decyzje niszczące życia dzieci poczętych. Jednak jako podstawowe zagrożenie

---

¹ Por. szerzej na ten temat: Mroczkowski 1999, 25-38.

wymienił usiłowania wprowadzenia do polskiego życia społecznego zmian kulturowo-cywilizacyjnych opartych na ideologii gender (Gądecki 2020b, 61).

W homilii z 2021 roku uwaga została poświęcona przede wszystkim kwestii aborcji i eutanazji (Gądecki 2022, 300-303). Grzechy te wpisują się w „kulturę śmierci”, o której mówił św. Jan Paweł II. Autor, odwołując się do Magisterium Kościoła, pokazuje szeroki kontekst, zwracając szczególną uwagę na rolę personelu medycznego i farmaceutów oraz kapelanów i wolontariuszy, tych wszystkich, którzy są blisko osób zmagających się z trudnymi decyzjami (Gądecki 2022, 302-303).

W homilii wygłoszonej w 2023 roku ksiądz arcybiskup zwraca uwagę przede wszystkim na sprawę aborcji i eutanazji. Pojawia się również kwestia antykoncepcji. Większość informacji i cytatów pochodzi z dokumentu *Nowa Karta Pracowników Służby Zdrowia* Papieskiej Rady ds. Duszpasterstwa Służby Zdrowia (Gądecki 2023, 191-193). Autor przywołuje słowa Matki Teresy – „Jak już wielokrotnie mówiłam w wielu miejscach tym, co najbardziej niszczy pokój we współczesnym świecie, jest aborcja, ponieważ jeżeli matka może zabić swoje własne dziecko, co może powstrzymać Ciebie i mnie od zabijania się nawzajem? Najbezpieczniejszym miejscem na świecie powinno być łono matki, gdzie dziecko jest najsłabsze i najbardziej bezradne, w pełni zaufania całkowicie zdane na matkę” (Gądecki 2023, 190).

Co do zagrożeń wobec życia można powiedzieć, że z wypowiedzi arcybiskupa Gądeckiego wypływa wniosek *nihil novi sub sole*. Jednak ta konstatacja nie jest wyrazem bezradności. Skoro zagrożenia są wciąż te same, choć mogą przybierać nową formę, to warto sięgać do przeszłości, aby w niej szukać rozwiązań, choć trzeba te propozycje dostosować do czasów współczesnych i nowych form starych zagrożeń.

4. Modlitwa, słowo, działania, czyli jak bronić życia ludzkiego

Mimo wielości zagrożeń dla ludzkiego życia współczesny człowiek ma również wiele możliwości przeciwdziałania im, o których szeroko mówi metropolita poznański. W 2008 roku ksiądz arcybiskup zwrócił uwagę, że choć konieczne jest mówienie i pisanie o świętości życia, to są one niewystarczające, gdyż wiedza o dobru nie jest tożsama z dobrem. Skuteczna obrona życia jest nierozdzielnie złączona z postawą religijną, dlatego „potrzeba żywej wiary i tworzenie nowego stylu życia, którego treścią jest miłość do Życia zrodzona z tej żywej wiary” (Gądecki 2014a, 216-217). Sprawa obrony życia wymaga od człowieka odwagi i nie może on sobie pozwolić na bezczynność (Gądecki 2011, 25; 2018b, 272).

Szczególną okazją do budowania wspomnianej postawy jest Dzień Świętości Życia, będący jedną z wielu form wspierania ochrony życia propagowa-

nej przez Kościół katolicki (Gądecki 2018b, 270). Obchody dni poświęconych obronie życia ludzkiego są doskonałą okazją do inicjowania różnego rodzaju akcji na rzecz życia, jak np. poświęcenie nowego Domu Dziecka Caritas w Lesznie w 2018 roku. W 2023 roku ksiądz arcybiskup zwraca uwagę, że ten dzień to doskonała okazja, aby zaangażować się w działalność *pro-life*. Zachęca słuchaczy, aby zapraszali „swoich bliskich do wspólnej modlitwy w intencji życia, do wspólnego głoszenia Ewangelii Życia, której współczesny świat tak bardzo potrzebuje” (Gądecki 2023, 194).

Polecana jest też duchowa adopcja dziecka poczętego, która powstała jako odpowiedź na objawienia fatimskie (Gądecki 2014b, 28; 2018b, 102-103; 2023, 193).

Rozpoczyna się ona od publicznego złożenia przyrzeczenia podczas Mszy Świętej albo w formie prywatnej. Można je wesprzeć dodatkowymi postanowieniami (Gądecki 2014b, 29; 2018b, 103; 2023, 193), takimi jak: częsta spowiedź i Komunia Święta, czytanie Pisma Świętego, post o chlebie i wodzie, walka z nałogami i pomoc potrzebującym (Gądecki 2023, 193). Jest to pomoc dla dziecka, które chcemy ocalić, oraz dla jego rodziców, aby przyjęli je i wychowali z miłością jako dar od Boga (Gądecki 2014a, 213). Trwa dziewięć miesięcy i polega na codziennym odmawianiu jednej tajemnicy różańcowej oraz specjalnej modlitwy w intencji dziecka i jego rodziców przywołanej w homiliach z lat 2009 (Gądecki 2014b, 28-29; por. Gądecki 2011, 24-25 i 2018a, 317) i 2015 (Gądecki 2018b, 103). Dzieło to można podejmować wielokrotnie po wypełnieniu poprzednich zobowiązań. Może je podjąć każdy, nawet osoby żyjące w związkach niesakramentalnych czy po rozwodzie (Gądecki 2023, 193), z tym że dziecko czyni to pod opieką rodziców (Gądecki 2014b, 29; 2018b, 103). Nie można adoptować więcej niż jednego dziecka. Jeżeli osobie, która podjęła duchową adopcję zdarzy się na kilka dni zapomnieć o przyrzeczeniach, to nie należy jej przerywać, a jedynie przedłużyć modlitwę o te opuszczone dni. Jeżeli przerwa trwa miesiąc i więcej, to dzieło zostaje przerwane i w tej sytuacji należy ponowić przyrzeczenie i go dotrzymać (Gądecki 2023, 193).

Ważna jest świadomość podejmujących dzieło duchowej adopcji, że w ten sposób mogą ocalić ludzkie życie, że dzięki ich modlitwie nad konkretnym dzieckiem „otwiera się ochronny parasol modlitwy i ofiary”. Modlitwa ta uczy człowieka bezinteresowności, czystości intencji, przeciw „nie zna imienia dziecka, koloru jego skóry, ani przyszłości i tego kim w przyszłości będzie” (Gądecki 2018a, 318; 2018b, 271; 2023, 193).

W homilii z 2009 roku pojawia się kwestia współczesnej nauki oraz cytaty z nauczania papieskiego: Piusa XII i Jana Pawła II (Gądecki 2014b, 26). Wątek współczesnej nauki powraca w homilii z 2018 roku, kiedy to autor wskazuje, że nie dostarcza ona żadnych argumentów za zabijaniem dzieci poczętych. Mówi także o słownym żargonie m.in.: „prawa reprodukcyjne” czy „zdrowie

reprodukcyjne i seksualne”, to określenia, które mają ukryć, że aborcja to zabijanie (Gądecki 2020b, 59).

Broniąc życia ludzkiego, warto sięgać po dokumenty międzynarodowe. W 2009 roku przywołana jest Konwencja Praw Dziecka ONZ z 1989 roku. W preambule tego dokumentu można przeczytać – „Dziecko, z uwagi na swoją niedojrzałość psychiczną oraz umysłową, wymaga szczególnej opieki i troski, w tym właściwej ochrony prawnej zarówno przed, jak i po urodzeniu”. Szacunek do życia jest podstawowym sprawdzianem dla naszego człowieczeństwa (Gądecki 2014b, 27). Podobnie w homilii z 2018 roku przywołany jest artykuł 3 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, w którym jest mowa, że prawo do życia od poczęcia należy do podstawowych praw każdego człowieka (Gądecki 2020b, 59).

W homilii z 2011 roku pojawia się wątek konieczności obrony życia w kontekście polityki antynatalistycznej i zachęcania do odstępowania od praw Bożych, które to działania są rozpowszechniane przez ONZ, Unię Europejską i Radę Europy (Gądecki 2011, 22-23; por. Gądecki 2018b, 269). Pod koniec homilii autor wymienia następujące formy obrony życia: dziewięciodniową nowennę w intencji dziecka nienarodzonego w ramach akcji „Uratuj świętego”²; „okna życia”; dwumiesięcznik „Głos dla Życia”, a także poparcie dla prawa klauzuli sumienia oraz odmowy promocji i sprzedaży środków niszczących płodność i ludzkie życie u jego początków – www.sumienie-farm.pl (Gądecki 2011, 24-25).

Homilia z 2013 roku nosi tytuł „Rodzina sanktuarium życia”. Autor wskazuje w niej, że rodzina oparta na małżeństwie mężczyzny i kobiety jest środowiskiem życia (Gądecki 2018a, 313), czyli także pierwszą przestrzenią, w której człowiek uczy się kochać, szanować i bronić życia. Rodzina to miejsce, w którym „życie – dar Boży może być właściwie przyjęte i chronione przed licznymi atakami” (Gądecki 2018a, 314). Następnie mowa jest o programie niszczenia życia, na który właściwą odpowiedzią będzie program solidarności z życiem rozumiany jako mocna i trwała wola zaangażowania w dobro wspólne m.in. przez udział w życiu politycznym i społecznym. Służba życiu, szczególnie w kontekście rodzin, wyraża się w powstawaniu zrzeszeń i organizacji, które podejmą działania na rzecz obrony i umocnienia prawa do życia od poczęcia do naturalnej śmierci przez instytucje państwowe i prawodawstwo (Gądecki 2018a, 316-317). W tym kontekście solidarności między rodzinami pojawia się kwestia adopcji oraz adopcji na odległość (Gądecki 2018a, 317).

W roku 2014 powraca kwestia polityki antynatalistycznej. Arcybiskup wskazuje na problem zmuszania pracowników służby zdrowia do rezygna-

² Por. więcej informacji: <https://papiez.wiara.pl/doc/812475.Akcja-Uratuj-Swietego> [dostęp: 29.09.2023].

cji z posługiwania się sumieniem oraz kwestię wolności sumienia. W tym kontekście po raz kolejny cytuje słowa Piusa XII do włoskich położnych oraz przywołuje postać króla Zygmunta II Augusta i jego słynne zdanie – „Nie jestem królem waszych sumień” (Gądecki 2018b, 270). Pojawia się również aktualny wątek, czyli Marsz dla Życia w Poznaniu, którego celem jest wzrost świadomości godności każdego człowieka oraz potrzeba jej prawnej ochrony, a także uwrażliwienie społeczeństwa na piękno, niepowtarzalność i wyjątkowość każdego ludzkiego życia (Gądecki 2018b, 271).

W homilii z 2015 roku pojawiają się dwie aktualności: apel Forum Kobiet Polskich o modlitwę w intencji Ojczyzny, o szacunek dla życia od poczęcia do naturalnej śmierci oraz o obronę rodziny, opartej na małżeństwie kobiety i mężczyzny, a także apel Rady ds. Rodziny KEP o podobnej tematyce (Gądecki 2018b, 102).

Obrona życia ludzkiego opiera się na prawie do życia od poczęcia do naturalnej śmierci, o czym przypomina ksiądz arcybiskup w homilii z 2018 roku. Do obrony życia potrzebna jest konkretna wiedza. Państwo niemające szacunku dla prawa do życia oraz niepodejmujące żadnych działań w obronie najsłabszych to państwo, w którym zagrożone są same podstawy praworządności. Rola państwa polega na zapewnieniu ochrony każdemu obywatelowi, także w jego pierwszym etapie życia (Gądecki 2020b, 60). Z tego względu pojawia się apel skierowany do polskich parlamentarzystów, którego celem jest zachęta do jak najszybszego przyjęcia ustawy, która usunie z polskiego prawa przesłankę skazującą na śmierć dzieci podejrzewane o chorobę lub niepełnosprawność – „Zatrzymaj aborcję” (Gądecki 2020b, 60). W obronie życia nie można sobie pozwolić na żadne zaniechania działań na rzecz prawa do życia ani zaniedbania w wychowaniu i edukacji (Gądecki 2020b, 61).

W homilii z 2021 roku pojawia się odniesienie do ówczesznie aktualnej sprawy, czyli wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 roku w kwestii aborcji eugenicznej, który to wyrok wskazał, że legalizacja tego rodzaju praktyk jest bezpośrednią dyskryminacją życia ludzkiego i z tej przyczyny narusza gwarancje konstytucyjne dla życia ludzkiego. Autor przywołuje fragment uzasadnienia wyroku i zauważa godne poparcia działania na rzecz ustawy o hospicjach perinatalnych (Gądecki 2022, 303). Jako reakcje na wyrok Trybunału ksiądz arcybiskup wskazuje ogólnopolską kampanię *pro-life* plakatów z grafiką przedstawiającą serce, a w nim nienarodzone dziecko w pozycji embrionalnej z różnymi napisami, promującą życie i hospicja perinatalne (Gądecki 2022, 304-305). Także obronie życia poświęcony był fragment homilii mówiący o Tygodniu Modlitw o Ochronę Życia propagowany przez Stowarzyszenie Obrońców Życia Człowieka (Gądecki 2022, 305).

Możliwości przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom życia są liczne i różnorodne. Jednocześnie jest to obszar współpracy wielu osób z różnych

środowisk, dzięki czemu może stać się płaszczyzną wymiany poglądów oraz kreatywnych działań na rzecz życia.

Zakończenie

Podsumowując nauczanie arcybiskupa Stanisława Gądeckiego dotyczące wartości i świętości ludzkiego życia, zawarte w jego homiliach na uroczystość Zwiastowania Pańskiego, należy zwrócić uwagę, że jest ono mocno zakorzenione w Piśmie Świętym oraz nauczaniu papieskim. Punktem wyjścia jest kontekst biblijny i liturgiczny, który przypomina słuchaczom prawdę o prawdziwym człowieczeństwie Jezusa Chrystusa i jego roli w dziele odkupienia. Drugim istotnym punktem jest prawda o stworzeniu człowieka przez Boga na Jego obraz i podobieństwo. To sprawia, że właśnie ludzka *genealogia divina* jest źródłem wartości i świętości ludzkiego życia. Idąc dalej, autor wskazuje na relacje między uroczystością Zwiastowania Pańskiego i Dniem Świętości Życia, obchodzonym tego samego dnia.

Wychodząc z tych punktów, metropolita poznański skupia się na rozumieniu i źródłach wartości i świętości życia człowieka. Następnie wskazuje na przestępstwa przeciw temu życiu oraz rolę współczesnej kultury w tych działaniach. Tu szczególną rolę odgrywa fałszywa koncepcja wolności ludzkiej, lecz arcybiskup kończy, przedstawiając elementy pozytywne, czyli strategię obrony życia ludzkiego, wskazując nie tylko konkretne przejawy takich działań, jak np. dzieło Duchowej Adopcji Dziecka Poczętego, ale także ich podbudowę etyczno-moralną.

Jak już wspomniano, forma wypowiedzi jest specyficzna, ponieważ są to homilie. Mogą one przez niektórych być odbierane jako przejaw stylu kaznodziejskiego, czyli moralizatorskiego. Argumentacja oparta na nauczaniu biblijnym i kościelnym może nie wszystkich przekonywać. Jednak wyjście od koncepcji prawa naturalnego i sięganie do osiągnięć współczesnej nauki jest zaproszeniem do dyskusji opartej na przesłankach rozumu. Poza tym w nauczaniu metropolity poznańskiego można zobaczyć zaproszenie skierowane do osób wierzących, aby mając wiedzę biblijną i teologiczną, poszerzały swoją znajomość osiągnięć naukowych i tak przygotowane podejmowały dialog na temat życia ludzkiego ze współczesną kulturą w imieniu Kościoła.

Nauczanie arcybiskupa Gądeckiego nie jest zwykłym *résumé* nauczania Kościoła w tym względzie, ale także zachętą do sięgania do osiągnięć współczesnej nauki w dziedzinie m.in. biologii, medycyny i genetyki, aby na nich również budować argumentację za życiem. Dzięki konfrontowaniu tego kościelnego nauczania z różnymi aktualnymi wydarzeniami, zarówno *pro-life*, jak i *pro-choice*, staje się konkretnym narzędziem do podjęcia dialogu ze

współczesną kulturą, która potrzebuje głoszenia Ewangelii Życia, o co apelował przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski w swojej homilii w 2023 roku.

BIBLIOGRAFIA

- Gądecki, Stanisław. 2011. Szanuj, broń, kochaj i służ każdemu życiu ludzkiemu, uroczystość Zwiastowania Pańskiego, Katedra Poznańska, 25 marca 2011 r. *Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej*, 5 (LXII), 18-25.
- Gądecki, Stanisław. 2014a. Święty dar życia, uroczystość Zwiastowania Pańskiego, Katedra Poznańska, 31 marca 2008 r. W: Stanisław Gądecki. *Ty ukazesz mi ścieżkę życia*, t. III, Homilie, Przemówienia, Listy Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, 209-218. Poznań: św. Wojciech.
- Gądecki, Stanisław. 2014b. Oto poczniesz i porodzisz syna, uroczystość Zwiastowania Pańskiego, Katedra Poznańska, 25 marca 2009 r. W: Stanisław Gądecki. *Tylko w Bogu oparcie*, t. IV, Homilie, Przemówienia, Listy Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, 23-29. Poznań: św. Wojciech.
- Gądecki, Stanisław. 2015. Oto poczniesz i porodzisz syna, uroczystość Zwiastowania Pańskiego – 30-lecie sakry biskupiej arcybiskupa seniora Henryka Muszyńskiego, Katedra gnieźnieńska, 25 marca 2015 r. *Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej*, 6 (LXVI), 297-304.
- Gądecki, Stanisław. 2018a. Duchowa adopcja dziecka poczętego, uroczystość Zwiastowania Pańskiego, Katedra Poznańska, 8 kwietnia 2013 r. W: Stanisław Gądecki, *Bóg moją ucieczką i mocą*, t. VIII, Homilie, Przemówienia, Listy Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, 313-318. Poznań: św. Wojciech.
- Gądecki, Stanisław. 2018b. Bierzesz na siebie ciało, Panie, uroczystość Zwiastowania Pańskiego, Katedra Poznańska, 25 marca 2014 r. W: Stanisław Gądecki, *Panie, użyż nam pokoju*, t. IX, Homilie, Przemówienia, Listy Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, 267-272. Poznań: św. Wojciech.
- Gądecki, Stanisław. 2018b. Oto poczniesz i porodzisz syna, uroczystość Zwiastowania Pańskiego, Katedra Poznańska, 25 marca 2015 r. W: Stanisław Gądecki, *Panie, użyż nam pokoju*, t. IX, Homilie, Przemówienia, Listy Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, 99-104. Poznań: św. Wojciech.
- Gądecki, Stanisław. 2020a. Kościół, pielgrzymująca wspólnota wiary, uroczystość Zwiastowania Pańskiego, katedra legnicka, 25 marca 2017 r. W: Stanisław Gądecki, *Dusza moja pragnie Boga*, t. XII Homilie, Przemówienia, Listy Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, 177-185. Poznań: św. Wojciech.
- Gądecki, Stanisław. 2020b. Chrońmy życie, uroczystość Zwiastowania Pańskiego, Leszno, poświęcenie nowego Domu Dziecka Caritas, 9 kwietnia 2018 r. W: Stanisław Gądecki, 2020b, *W Tobie jest źródło życia*, t. XIII Homilie, Przemówienia, Listy Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, 55-61. Poznań: św. Wojciech.
- Gądecki, Stanisław. 2022. Tylko życie ma przyszłość, uroczystość Zwiastowania Pańskiego, Katedra Poznańska, 25 marca 2021 r. W: Stanisław Gądecki. *Odnów nas, Boże*, t. XVI, Homilie, Przemówienia, Listy Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, 297-306. Poznań: św. Wojciech.
- Gądecki, Stanisław. 2023. Duch Święty zstąpi na Ciebie, uroczystość Zwiastowania Pańskiego, Katedra Poznańska, 25 marca 2023 r. *Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej*, 4 (LXXIV), 186-194.
- Jan XXIII. 1961. *Encyklika o współczesnych przemianach społecznych w świetle nauki chrześcijańskiej*, *Mater et Magistra*".
- Jan Paweł II. 1979. *Encyklika „Redemptor hominis”*.
- Jan Paweł II. 1994. *List do rodzin z okazji Roku Rodziny „Gratissimam sane”*.

- Jan Paweł II. 1995. *Encyklika o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego „Evangelium vitae”*.
Katechizm Kościoła katolickiego. 1994. Poznań: Pallottinum.
- Kodeks prawa kanonicznego*. 1984. Poznań.
- Kongregacja Nauki Wiary. 1987. *Instrukcja o szacunku dla rodzącego się życia i o godności jego przekazywania „Donum vitae”*.
- Konwencja Praw Dziecka* przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z dnia 23 grudnia 1991 r.).
- Mroczkowski, Ireneusz. 1999. Zmagania między kulturą życia i kulturą śmierci. *Roczniki Teologiczne*, 46 (3), 25-38.
- Paweł VI. 1974. *Adhortacja apostolska o należyтым kształtowaniu i rozwijaniu kultu Najświętszej Maryi Panny „Marialis cultus”*.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*. 1948. Paryż.
- Sobór Watykański II. 2002. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*.

JURAND ŻELISŁAWSKI – ks. mgr teologii, kapłan archidiecezji poznańskiej, doktorant w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych UAM Poznań (teologia moralna – nauki o rodzinie); członek Stowarzyszenia Teologów Moralistów i Polskiego Stowarzyszenia Familiologicznego, diecezjalny duszpasterz małżeństw i rodzin. Zainteresowania badawcze obejmują: relacje rodzina i społeczeństwo, duchowość małżeńską, duszpasterstwo małżeństw i rodzin.